

OTVORENO O ZATVORENOM MORU

POUČNI RAZGOVOR S DR. DAVOROM VIDASOM, DIREKTOROM POMORSKOG ODJELA NORVEŠKOG INSTITUTA FRIDTJOF NANSEN U POVODU NAJAVA VLADE RH O MOGUĆIM IZMJENAMA ZERP-a TE ZAŠTITI I OČUVANJU JADRANSKOG MORA

Svake godine u Jadranu - 250 slučajeva curenja nafte s brodova!

Podaci govore da se u Jadranu godišnje dogodi čak 250 slučajeva izlivanja nafte s brodova. Ukupna površina svih tih izlivenih ulja u 2001. godini procijenjena je na 1228 četvornih kilometara, što su, slikovitiije rečeno, tri površine otoka Cresa!

U svijetu je svoj gospodarski i riholovni pojas proglasila 130 zemalja

Piše Alemka GOLEŠ

Najava Vlade RH o mogućim promjenama Zaštićenoga ekološko-riholovnog pojasa (ZERP) zbog izmijenjenih je okolnosti uzburkala duhove. Neke oporbene stranke traže odmrzavanje i potpunu primjenu ZERP-a, proglašenog u listopadu 2003. godine, a u odnosu na zemlje članice Europske Unije zamrznutog u lipnju 2004. godine, bez iznimke za zemlje članice Unije. U ključne izmijenjene okolnosti spada i proglašenje ekološkog pojasa Italije u veljači

Prizor koji nikako ne bi željeli vidjeti na Jadranu

U Jadranu su mnoga vrijedna riblja naselja prelovljena. Ono što mi sada imamo u dijelu Jadrana gdje se ne primjenjuje nacionalna jurisdikcija, jest zapravo neregulirani ribolov, a dijelom i ilegalni

ove godine, kao i to da Hrvatska u fazi pregovora s EU ne može kao zemlja kandidatkinja potpisati partnerski sporazum o ribarstvu, nego cjelokupni sporazum s EU u kojem će biti i poglavlje o ribarstvu.

Obnovljena rasprava

Medusobne optužbe o zaštiti nacionalnih interesa ponovo su potaknule

raspravu o proglašenju punoga gospodarskog pojasa kojim bi Hrvatska štitila svoje more i podmorje.

U povodu najavljenih promjena razgovarali smo s dr. **Davorom Vidasom**, direktorom Pomorskog odjela norveškog *Instituta Fridtjof Nansen*, koji je nedavno u Zagrebu održao zapaženo predavanje o zaštiti Jadrana.

Dvije obale

- Za razliku od mnogih drugih zemalja svijeta, Hrvatska ne razmišlja o proglašenju punoga gospodarskog pojasa, nego eventualno o izmjenama ZERP-a. Je li to pravi put?

- Mislim da položaj Hrvatske najprije treba smjestiti u širi kontekst. Naime, nakon što iduće godine Bugarska i Rumunjska postanu članice Unije (usput, obje zemlje već su ranije proglasile svoje gospodarske pojaseve na moru), a time njihove strateški važne crnomorske luke ujedno postanu europske luke, na Starom kontinentu ostat će još samo dvije obale koje nisu unutar Unije.

Jedna od tih obala je daleko na sjeveru, dugačka obala Norveške, a ispred te obale Norveška drži suverena prava na oko 2 milijuna četvornih kilometara mora i podmorja te na bogate resurse koji se ondje nalaze.

Jedinstveni pojas

Druga obala, zasad izvan dosega EU, duboko je usječena u europsko kopno i pruža se uz toplo more. To je

Dr. Davor Vidas

istočna obala Jadrana, pretežnim dijelom pod hrvatskom suverennošću. Toj obali gravitira nekoliko razvijenih zemalja Europe, neke od njih bez vlastitih obala.

U svijetu je svoj gospodarski i ribolovni pojas proglasilo oko 130 zemalja, od kojih je njih više od 120 proglasilo pune gospodarske pojaseve. Postoje i ekološki pojasevi, ali to su vrlo usamljeni slučajevi (Francuska i Italija). Hrvatska je proglasila nešto jedinstveno - zaštićeni ekološko-ribolovni pojas.

Problem je dno

- Zbog čega je taj naziv jedinstven? Ne uključuje li ZERP sadržaje iz gospodarskog pojasa?

- To jesu sadržaji gospodarskog pojasa, ali ne svi, jer u ZERP-u nisu uključena ona prava koja se odnose na morsko dno. Pravno-tehnički gledano, ta prava jesu pokrivena epikontinentalnim pojasom. Međutim, proglašenjem punoga gospodarskog pojasa, koji se odnosi i na morsko dno, prava iz gospodarskog pojasa *preklopila* bi se s onim pravima koja su sada na epikontinentalnom pojasu, a time bi pozicija Hrvatske u Jadranu pri daljnjim razgraničenjima, ne samo pravno nego i politički, bila čvršća. Ovako je hrvatski ZERP nešto što se ipak odnosi samo na more, a ne na dno.

Ustaljena pravila

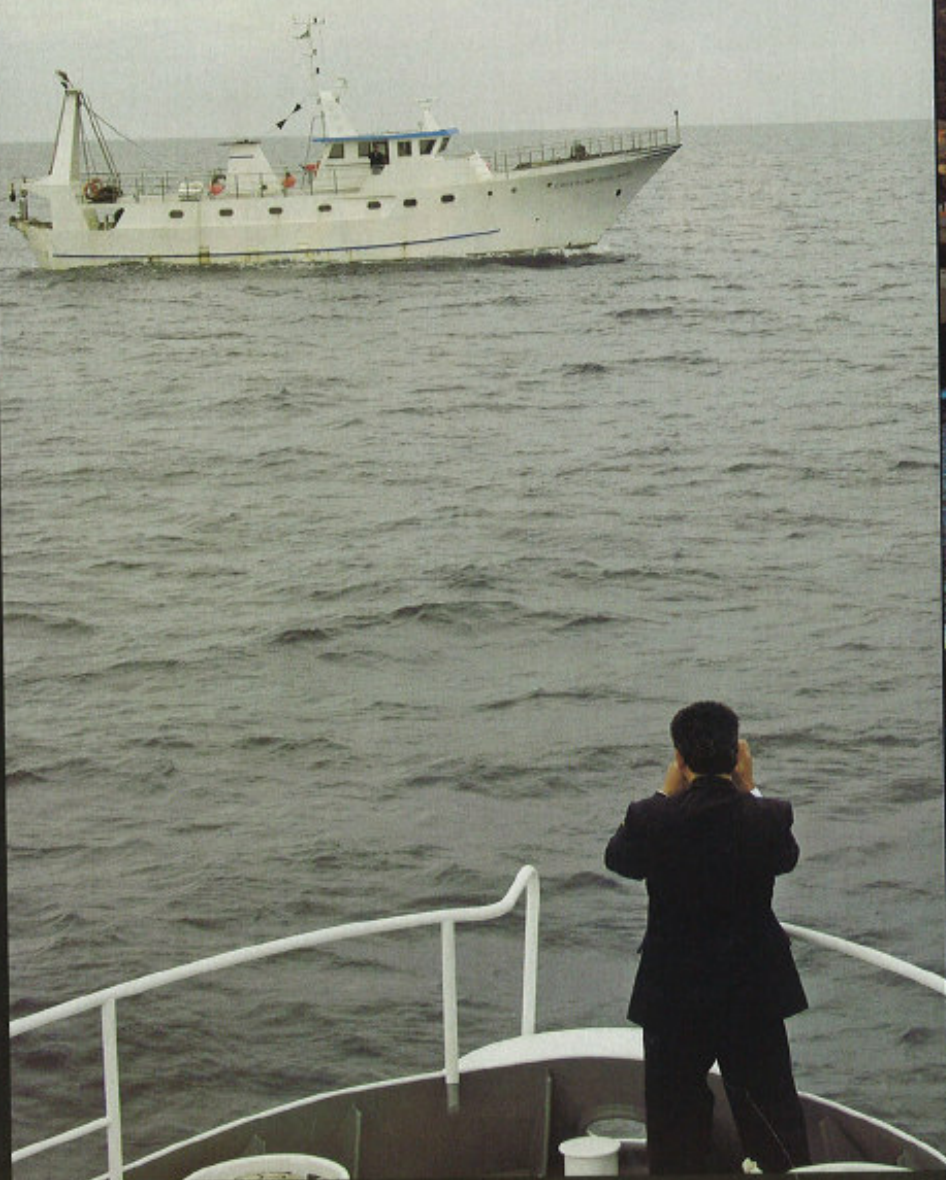
Hrvatskoj, kao maloj i mladoj zemlji, nije preporučljivo eksperimentiranje s

Jadranskim morem, koje čini samo jedan posto morske površine svijeta, godišnje se odvija 30 posto svjetske trgovine i više od četvrtine globalnoga nafnog transporta

međunarodnim pravom - to rade velike države, a male se drže ustaljenih pravila međunarodnoga prava jer im to u međunarodnoj politici omogućuje kretanje u onom manevarskom prostoru koji te zemlje imaju.

Vjerodostojnost u pridržavanju međunarodnog prava jedno je od rijetkih jamstva malim zemljama, i zato bi Hrvatskoj preporučio vraćanje na ustaljene koncepte međunarodnog prava, pa time i proglašenje punoga gospodarskog pojasa.

Talijanska ribarica u Zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu

Jadran - osobito osjetljivo more

Na inicijativu dr. **Davora Vidasa**, direktora Pomorskog odjela *Instituta Fridtjof Nansen* iz Osla, još je 2004. godine predložen, te uz podršku Ministarstva mora, turizma, prometa i razvitka RH i izveden u 2005. i 2006., stručni projekt o proglašenju Jadrana osobito osjetljivim morskim područjem (*Particularly Sensitive Sea Area*, PSSA). Financijsku potporu osigurala je norveška vlada u sklopu bilateralnog programa suradnje između Norveške i Hrvatske, a projekt je izveden u suradnji između hrvatskih i norveških znanstvenih institucija, uz koordinaciju Instituta Nansen i pod vodstvom dr. Vidasa.

Pojam osobito osjetljivog morskog područja, kako objašnjava dr. Vidas, označuje područje mora kojem je zbog njegove važnosti, a zbog osobitih ekoloških, socio-ekonomskih ili znanstvenih razloga potrebna posebna zaštita kroz aktivnosti Međunarodne pomorske organizacije (IMO). Ta je zaštita potrebna zbog toga što bi područje moglo biti naročito osjetljivo na štetne utjecaje međunarodnoga pomorskog prometa. Taj koncept nije sadržan samo u praktičnim mjera-

ma, jer PSSA može pružiti odgovarajući politički okvir regionalne suradnje, a takvo što neobično je važno u zatvorenim i poluzatvorenim morima, gdje su obalne države nužno upućene jedna na drugu. Dosad je u svijetu 10 područja proglašeno osobito osjetljivima. Dugo se to odnosilo samo na australski Veliki koraljni greben, a posljednjih godina sve češći su zahtjevi za zaštitu dodatnih morskih područja.

Inicijativa za proglašenje Jadrana PSSA-om već je prilično uznapredovala i sad je u fazi izmjene podataka u sklopu regionalne stručne skupine u kojoj su okupljene sve jadranske zemlje. Cilj je tijekom 2007. godine podnijeti zajednički regionalni prijedlog Međunarodnoj pomorskoj organizaciji o proglašenju Jadrana osobito osjetljivim područjem. Prednost zaštite Jadrana kao osobito osjetljivog morskog područja jest u tome što se u okviru tog koncepta mogu donositi mjere za cijeli Jadran, sve do Otrantskih vrata, a ne samo za onaj dio Jadrana koji bi trebao biti pod nacionalnom jurisdikcijom, bilo hrvatskom bilo drugih zemalja.

Godišnji tankerski promet Jadranom kreće se oko 70 milijuna tona

Snimio Božo VUKIČEVIĆ

Naftni pravac

- Kakva je današnja slika naftnoga pomorskog transporta Jadranom?

- Jadran je izduženo, relativno usko i plitko more, a glavni jadranski pravac danas je uzduž cijelog mora. To je jedan od važnijih tankerskih naftnih pravaca u Sredozemlju. Tim morem, koje čini samo jedan posto morske površine svijeta, godišnje se odvija 30 posto svjetske trgovine i više od četvrtine globalnoga naftnog transporta.

U samom Jadranu, u luku Trst, godišnje se transportira oko 38 milijuna tona nafte, u Veneciju gotovo 11 milijuna tona, Omišalj prima oko 7 milijuna tona, a Kopar oko 2 milijuna tona.

Rutinske operacije

To znači da za te četiri sjeverne jadranske luke godišnje plovi 57-58 milijuna tona nafte, a veći dio toga (u 2005. godi-

Široj javnosti međutim nije poznato da se u raznim morima svijeta glavnina onečišćenja mora naftom i uljem s tankera ne pripisuje velikim nesrećama, nego rutinskim, gotovo svakodnevnim operacijama, poput ispiranja tankova

ni 37 milijuna tona) transportira se dalje Transalpskim naftovodom. Ako se dodaju još neke talijanske luke, kao i priobalni razvoz, godišnji naftni tankerski promet Jadranom sada se kreće oko 70 milijuna tona.

Široj javnosti međutim nije poznato da se u raznim morima svijeta glavnina onečišćenja mora naftom i uljem s tankera ne pripisuje velikim nesrećama, nego ru-

tinskim, gotovo svakodnevnim operacijama, poput ispiranja tankova.

Zabrinjavajuće ispuštanje nafte

- Ima li toga u Jadranu?

- Ima, i to mnogo više nego, primjerice, u Baltičkom moru pred obalama Finske, sadašnje predsjedateljice EU, koja je prošle godine proglasila svoj gospodarski pojas. Otprije je imala ribolovni pojas, a proširila ga je na puni gospodarski pojas zbog nalaza o učestalom ispuštanju nafte s brodova u more (četiridesetak incidenata godišnje).

Obujam ilegalnog ispuštanja nafte u Jadran je zabrinjavajući. Zahvaljujući istraživanjima Europske komisije, imamo svježije informacije, dobivene na temelju analize podataka satelitskih snimaka. Podaci govore da se u Jadranu godišnje dogodi čak oko 250 slučajje-

va izlivanja nafte s brodova. Ukupna površina svih tih izlivenih ulja u 2001. godini procijenjena je na 1228 četvornih kilometara što su, slikovitije rečeno, tri površine otoka Cresa.

Jaki argumenti

- Što je, prema Vašem mišljenju, danas ključno pitanje za Hrvatsku s obzirom na Jadransko more?

- Ključno pitanje za Hrvatsku jest može li ona učiniti odgovarajuće strateške izbore i potaknuti razvoj, a istodobno očuvati svoj morski okoliš i jedinstvenu obalu. Jedan od načina zaštite je proglašenje Jadranskog mora osobito osjetljivim područjem, a drugi je način primjena gospodarskog pojasa.

- Kako primjenu gospodarskog pojasa postići na Jadranskom moru?

U Jadranu su mnoga riblja naselja prelovljena

Snimio Božo YUKIČEVIĆ

- Krenimo od onoga što Hrvatska danas ima, a to je ZERP, koji se sastoji od dvije komponente: ekološke i ribolovne, no ni jedna nije u primjeni u odnosu na zemlje EU. Ekološka komponenta odmah bi se mogla staviti u primjenu i doista nitko ne bi na to mogao prigovoriti. Argumenti na hrvatskoj strani sada su osobito jaki.

Tri razloga

Kao prvo, Finska, sada predsjedateljica EU, prošle je godine proglasila puni gospodarski pojas, i to zbog

Hrvatskoj, kao maloj i mladoj zemlji, nije preporučljivo eksperimentiranje s međunarodnim pravom - to rade velike države, a male se drže ustaljenih pravila međunarodnoga prava

svakodnevnog rutinskog izlivanja nafte s brodova u more. Kao drugo, u Jadranu ima mnogo više takvih ilegalnih izlivanja nego pred obalama Finske. I kao treće, Italija je nedavno

proglasila svoj ekološki pojas. Kako se time uvodi kontrola izlivanja s brodova samo u jednom dijelu Jadrana, onda će brodovi te ilegalne radnje poduzimati drugdje, gdje takve jurisdikcije u primjeni nema, dakle s ove strane mora.

Što se tiče ribarske komponente ZERP-a, vjerujem da je diplomatska priprema potrebna, ali pretpostavljam da se u posljednje tri godine na takvoj pripremi radilo. U Jadranu su mnoga vrijedna riblja naselja prelovljena. Ono što mi sada imamo u dijelu Jadrana

U svijetu je svoj gospodarski i ribolovni pojas proglasilo 130 zemalja, od kojih je njih više od 120 proglasilo puni gospodarski pojas. Postoje i ekološki pojasevi, ali to su vrlo osamljeni slučajevi (Francuska i Italija)

gdje se ne primjenjuje nacionalna jurisdikcija, jest zapravo neregulirani ribolov, a dijelom i ilegalni.

EU je u svjetskim razmjerima jedan od glavnih boraca protiv takvog nereguliranog i ilegalnog ribolova. Prema tome, imamo vrlo snažan argument u Jadranu - spriječimo takvu vrstu ribarenja!

Jadranska strategija

- **Kako biste saželi osnovnu preporuku za budući odnos Hrvatske prema moru?**

- Hrvatskoj je danas nasušno potrebna njezina strategija za more - jadranska strategija. Ona ima pomorsku strategiju, koja je hvalevrijedan pothvat, ali

ovdje je riječ o nečem mnogo većem, o strategiji koja bi u jednom okviru morala objediniti sve relevantne parametre: gospodarske, geostrateške, ekološke, kulturne, pa i demografske...

Unutar toga treba pristupiti pojedinim projektima i donositi određene mjere, ali sustavno. I to bez obzira koliko pritisci bili snažni i tko iza njih stoji, jer pomorska nacija nikad ne smije zaboraviti izreku da *ne određuje smjer vjetra pravac kojim ćemo ploviti, nego pravac plovidbe određuje naše postavljanje jedara!* ■